

# Lokale burgerinitiatieven gaan voor een ‘zachte landing’ Crises in klimaat, energie en economie zijn ruggesteun voor Transition Towns

door Paul Hendriksen

mede-initiator van de Transition Towns beweging in Nederland

***Tripple Crunch* wordt het wel genoemd. En dan hebben we het niet over de nieuwste soort cruesli in de schappen van de supermarkt. Wel over drie samenvallende crises die wereldwijd de menselijke samenleving dodelijk in de tang nemen: klimaatverandering, het ophanden zijnde opraken van goedkoop winbare olie, en het failliet van de motor van de mondiale economie, het industriële groeisysteem.**

De antwoorden daarop zijn allesbehalve eenvoudig te formuleren. Politici zijn onmachtig om pro-actief beleid in te zetten dat het tij van klimaatverandering effectief kan keren. Een pleidooi voor economische krimp is voor een politieke partij nu eenmaal het beste recept om jezelf in mum van tijd buitenspel te zetten. Maar wie de potentiële impact van de *Tripple Crunch* op de leefbaarheid van onze toekomstige samenleving tot zich laat doordringen, komt vroeg of laat tot de conclusie dat we niets minder nodig hebben dan een soort oorlogseconomie, waarin binnen een kort tijdsbestek veel zaken worden verboden, gerantsoeneerd en hele productieprocessen worden afgebouwd of omgevormd. Dat is geen boodschap waarmee een politicus zichzelf populair kan maken.

## **Klimaatverandering en kiloknallers**

In elk geval niet in een wereld waarin we allemaal, al generaties lang, zijn opgegroeid met de idee dat de toekomst veel lijkt op wat we nu hebben, alleen dan een stukje beter. Dat is de lineaire ontwikkeling die we voor ons zien. Dat is het beeld dat we dag in dag uit via de media en in feite via onze cultuur als geheel krijgen gevoerd.

In een willekeurige krant kan op de ene pagina een alarmerend artikel staan over klimaatverandering, en op de andere pagina advertenties die roepen dat vliegen naar Ibiza nu nóg goedkoper is en dat de kiloknallers weer voor ons klaar liggen in de slagerij-afdeling van de supermarkt. Wat doet dat dan met ons beeld van de werkelijkheid? Ach, denk je dan, het loopt kennelijk allemaal niet zo'n vaart. Als het werkelijk zo ernstig gesteld is met het klimaat, dan doen 'ze' er toch wel wat aan? Dan zou vliegen en vleesconsumptie toch 'op de bon' gaan? Vanzelfsprekend kiest de gemiddelde krantenlezer voor deze meest zonnige conclusie. Want die betekent dat we door kunnen gaan op de oude voet. *Business as usual*. Alleen nog beter dan voorheen. Groener natuurlijk ook. Maar dan wel binnen het kader van het groeidogma waarin we onszelf economisch gevangen houden. Ieder kind snapt dat iets op den duur opraakt, wanneer je er steeds iets van af haalt en niets toevoegt. Iedere bierdrinker snapt dat zijn glas onherroepelijk snel leeg is wanneer hij grote slokken neemt.

## **Olieverslaving**

En grote slokken nemen we. Onze wereldwijde energievoorziening leunt voor het overgrote deel op fossiele brandstoffen, tevens de voornaamste veroorzakers van broeikasgassen in de atmosfeer. We zijn olieverslaafd. Tenzij je boswachter bent in een stuk wilde natuur, is er letterlijk niets in onze dagelijkse omgeving te noemen waar geen olie aan te pas is gekomen. Olie wordt gebruikt als grondstof voor onder andere kunstmest en alle denkbare vormen van plastics, en natuurlijk als energieleverancier voor productie en transport van de oneindige stroom goederen die we dagelijks nodig denken te hebben. Elke dag opnieuw, 365 dagen per jaar, verbruiken we wereldwijd 84 miljoen vaten olie. En de top in de

mondiale productiecapaciteit nadert met rasse schreden. We kunnen eenvoudigweg niet méér uit de grond krijgen dan dit.

Onze wereldwijde olieproductie draait goeddeels op de opbrengst uit 120 grote olievelden. En deze zitten alle op hun productiepiek of zijn die reeds voorbij. De overige 4000 velden zijn stukken kleiner en hebben alles bij elkaar onvoldoende capaciteit om de terugval in productie te compenseren. Laat staan dat ze in staat zouden zijn om in de almaar toenemende vraag naar energie te voorzien. Want China en India zijn nog maar net aangekomen bij het Goedkope Oliefeest dat we in de geïndustrialiseerde landen de afgelopen 100 jaar hebben gevierd. Helaas voor de nieuwe feestgangers is de taart al bijna op.

### **Piekolie**

Wanneer die ophanden zijnde piek in de productie van goedkope olie, kortweg Piekolie genoemd, nu precies gaat plaatsvinden, is onderwerp van studie en verhit debat, hoewel die nauwelijks zichtbaar is in de media. Sommige analisten zeggen dat we het moment al zijn gepasseerd, anderen zeggen dat het nú aan het gebeuren is, en weer anderen plaatsen het op een moment in de toekomst. De meeste voorspellingen ballen samen rond de periode 2011-2015. Maar het exacte moment is feitelijk niet zo interessant. Piekolie trekt hoe dan ook zeer sterk een wissel op het aanzien van de samenleving zoals wij die kennen. Vroeg of laat werkt een sterk schommelende en trendmatig stijgende olieprijs door in alle aspecten van onze samenleving. Simpelweg omdat zoals gezegd olie te pas komt aan zo ongeveer alles wat we maken.

Compensatie voor de dalende olieproductie is ook niet te vinden, zeker niet in een context waarin een groeieconomie meer en meer energie verlangt. Zonne- en windenergie vormen momenteel nog geen 0,3% van de wereld-energieproductie. Zelfs als we met revolutionaire inspanningen die dit aandeel zouden verdubbelen, en dat nogmaals doen en vervolgens nog een keer, hebben we als resultaat zo'n 3,5% van de wereldwijde energiehonger gestild. Een druppel op de gloeiende plaat. We kunnen natuurlijk wachten op de uitvinding van die ene wondertechniek die ons oneindige gratis energie gaat opleveren. Maar de tijd daarvoor ontbreekt ten enenmale. Dat wil zeggen, als we willen gaan voor een zachte landing in plaats van te wachten op een crash.

### **Bittere pil**

Om Al Gore te parafraseren, is de meest ongemakkelijke waarheid dat de samenleving zoals wij hem kennen, gedoemd is op te houden te bestaan (let wel, ik heb het niet over het einde van de wereld..!). En u en ik, wij allen, gaan dit meemaken. Deze boodschap is met name voor de jongere generaties een bijzonder bittere pil die het grootste deel van hun leven nog voor zich hebben, en zijn opgegroeid in een cultuur die hen gouden bergen belooft.

We leven op te grote voet en makkelijke ontsnappingswegen zijn er niet. We zullen dus moeten inzetten op een transitie van onze huidige samenlevingsvorm naar een die structureel minder energie nodig heeft. Inzetten op een verandering van ons wereldbeeld, en onszelf weer terugbrengen op het niveau waar we vandaan komen: als onlosmakelijk onderdeel van de wereldwijde leefgemeenschap van alle planten- en diersoorten, ondergeschikt aan natuurlijke processen, systemen en wetmatigheden.

En er is geen weg terug richting het leven van jager-verzamelaars. Daarvoor zijn we simpelweg met teveel mensen, en zelfs als het zou kunnen, is het niet een toekomst waar we de mensenmassa's voor in beweging krijgen.

### **Lokaal niveau**

Beter is het om de oplossingsrichtingen te enten op de samenleving die we kennen. Om in de context van onze huidige samenleving vormen en structuren te bouwen die een aantrekkelijk alternatief vormen voor onze stressvolle, vervuilende, individualistische maatschappij. Letterlijk en figuurlijk dichtbij huis. Want het lokale niveau is de plek waar

iedereen zich een beeld kan vormen. De mondiale schaal van problemen nodigt uit om 'de schuld' en te ondernemen actie af te schuiven op regeringen en grote bedrijven. Een focus op het lokale brengt de zaken terug naar de menselijke maat.

Wat daarbij van groot belang is, is dat we die focus weghalen bij het individu. Na het indraaien van spaarlampen, isoleren van de zolder, een spaarkop op de douche en overstap op (af en toe) biologische en vegetarische voedingsmiddelen is een gemiddeld gezin qua duurzaamheid zo ongeveer uit-geïnnoveerd. Het is zeer ontmoedigend om vervolgens te zien hoe de overheid dan de vliegtax weer afschaft en energielurpende bedrijven de hand boven het hoofd houdt.

### **Persoonlijke inspiratie**

Transition Town (TT) initiatieven reiken oplossingsrichtingen aan op dezelfde schaalgrootte als waarop het probleem zich lokaal voordoet. Deze beweging van lokale burgerinitiatieven is nog jong: in Engeland kwam het eerste initiatief uit de steigers in 2005. In Nederland vonden de eerste publieksactiviteiten eind vorig jaar plaats. Vertrekpunt is de analyse dat maatregelen ter bestrijding van klimaatverandering en Piekolie van overheidswege te laat en te weinig zijn, dat individuele acties een te klein effect hebben, maar dat een aanpak op gemeenschapsniveau mogelijk precies de schaalgrootte is waarop op korte termijn de benodigde resultaten zijn te behalen.

TT-initiatieven nodigen mensen uit om tussen de vier muren van hun eigen huis vandaan te komen en in hun eigen buurt, wijk, dorp of stad om zich heen te kijken naar wat je met gelijkgestemden samen kunt bereiken. Ongeacht of de overheid daar nu zelf actie op onderneemt of niet. In het kader van een Transition Town gaan mensen in hun eigen omgeving aan de slag vanuit persoonlijke inspiratie. Ze ontmoeten daarbij anderen met gedeelde passies, zorgen of vaardigheden en ontdekken dat ze samen wel degelijk een deuk in een pakje boter kunnen slaan.

Dat betekent overigens niet dat TT een tegen-beweging is. De grondtoon is onverstoortbaar positief, gericht op het creëren van een samenleving die uitgaat van waarden en wensbeelden die ieder individu diep van binnen koestert: een toekomst die vrij is van de stress die we nu kennen, die in harmonie is met de natuur en die een veilig en gezond leven voor de jonge generaties garandeert.

### **Zichtbare resultaten**

De resultaten van TT-activiteiten zijn direct zichtbaar in hun eigen omgeving. Zo ontstaan er bijvoorbeeld collectieven van huishoudens die samen zonnepanelen inkopen. Gaan mensen moestuinieren en delen ze met elkaar de overschotten. Of gaan mensen zonder tuin aan de slag in die van ouderen die hun tuin zelf niet meer kunnen onderhouden en delen ze de opbrengst. Er wordt letterlijk en figuurlijk geïnvesteerd in een lokale economie, waarmee wordt voorkomen dat er ook in de toekomst onnodig veel wordt geslept met goederen en diensten. Voedselkilometers worden weer voedselometers: de groenteboer koopt zijn waren weer in bij de boer aan de rand van de stad. Onderwijs, gezondheidszorg, watervoorziening, verkeer en vervoer, grondstoffengebruik en productieprocessen, bouwen en wonen... een TT-initiatief houdt zich met ieder aspect van de samenleving bezig.

Een blauwdruk voor deze aanpak is echter niet te geven. Iedere stad of dorp is anders. Heeft zijn eigen eigen-aardigheden. Het is en blijft mensenwerk, wat maakt dat de ontwikkeling van een TT in stad A heel anders kan verlopen dan die in buurstad B. Wat ze gemeen hebben met elkaar is dat het een beweging van onderop is en blijft. Op gegeven moment komen de activiteiten van TT-ers en hun thematische werkgroepen natuurlijk wel in aanraking met beleidsterreinen van de lokale overheid. Dat is het moment om bruggen te slaan, de samenwerking te zoeken. En naarmate TT-initiatieven langer bestaan, zal dat steeds makkelijker blijken te zijn.

### **Wind in de rug**

De gemeenteraadsverkiezingen van maart volgend jaar komen voor de in Nederland nog zeer jonge TT-beweging te vroeg om de agenda sterk te kunnen bepalen. Maar - in zeker opzicht helaas - de mondiale omstandigheden zullen de komende vier jaar de Transition initiatieven de wind in de rug geven. In vier jaar tijd zal ieder TT-initiatief lokaal een breed en zeer zichtbaar draagvlak kunnen opbouwen. We kunnen dan ook met groot vertrouwen stellen dat de thema's van TT-initiatieven bij de verkiezingen in 2014 bovenaan de prioriteitenlijst van iedere zichzelf respecterende politicus zullen staan.